

ALMANYA'NIN KORONAVİRÜS SALGININA KARŞI MÜCADELESİ

M. ERKUT AYVAZ, İBRAHİM ALBOĞA

SETA | PERSPEKTİF

NİSAN 2020 · SAYI 265

- Koronavirüs salgınına karşı Alman siyaseti ne gibi adımlar attı?
- Koronavirüs salgını Alman siyasetinde ne gibi dengeleri değiştirme potansiyeli taşımaktadır?
- Salgının Alman ekonomisine etkisi ne olacak ve alınan önlemler nelerdir?

GİRİŞ

Yeni tip Koronavirüs (COVID-19) salgını tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'nın en güçlü ekonomilerinden Almanya'yı da derinden etkilemiştir. Ancak salgınla mücadele kapsamında Almanya'da başta federal hükümet, eyalet hükümetleri ve diğer yerel aktörlerin attığı adımların şimdiden karmaşık bir görüntü verdiği eleştirileri de söz konusudur.

Koronavirüs salgını ile ilgili günlük açıklamalarla bulunan Robert Koch Enstitüsü (RKE) Federal Sağlık Bakanlığına bağlı olmakla birlikte federal hükümete bilimsel danışmanlık da yapmaktadır. Koronavirüs vaka sayısını günbegün aktaran RKE'nin 2 Nisan 2020 sabahı itibarıyla testlerle doğrulanmış son rakamlarına göre yaklaşık 74 bin kişi enfekte olmuşsa da, gün içerisinde bu sayı 80 bini geçmiş, yaklaşık 1000'i aşkın kişi de hayatını kaybetmiştir.¹ Başka

1. "COVID-19: Fallzahlen in Deutschland und Weltweit", Robert Koch Enstitüsü, 31 Mart 2020, https://www.rki.de/DE/Content/InfAZ/N/Neuartiges_Coronavirus/Fallzahlen.html, (Erişim tarihi: 31 Mart 2020).

ülkelere kıyasla Almanya'da ölüm vakalarının oransal olarak şimdilik düşük olmasının nedeni ise diğer ülkelerden çok daha önce test yapmaya başlanmasıyla irtibatlandırılmaktadır. Mevcut vakaların sayısı virüsün yayılma hızı hakkında bir tahmin yapmayı kolaylaştırırsa da toplumdan gelen yoğun test talebinin tam karşılanamadığı, bu sebeple öncelikli olarak ağır semptomlara sahip olanların test edildiği bildirilmektedir.² Böylelikle Koronavirüs kaynaklı ölüm oranlarının tespitinin de ancak gerçekleştirilebilen testlerle irtibatlı olduğuna işaret edilmektedir.

Federal Sağlık Bakanlığının tahminlerine göre Almanya'da haftalık takriben 200 bin Koronavirüs testinin gerçekleştirildiği ileri sürülürken bazı sağlık örgütleri günlük 12 bin, RKE Başkanı Lothar Wieler ise

2. "Mediziner über Coronatests: Priorität Haben die schweren Fälle", Deutschlandfunk Kultur, 18 Mart 2020, https://www.deutschlandfunkkultur.de/mediziner-ueber-coronatests-prioritaet-haben-die-schweren.1008.de.html?dram:article_id=472802, (Erişim tarihi: 31 Mart 2020).

M. ERKUT AYVAZ

Erlangen-Nürnberg Üniversitesi (Almanya) siyaset bilimi ve kamu hukuku bölümlerinden 2011 yılında mezun oldu. DAAD bursu ile Duke University (ABD) siyaset bilimi departmanında 2012-2013 arası bir yıllık eğitim aldı. ABD dönüşü 2014'te Erlangen-Nürnberg Üniversitesi siyaset bilimi master programında master tezini bitirmesini müteakip mezun oldu. Çeşitli ulusal gazetelerde yayımlanmış yazıları bulunan Ayvaz, Otto-Friedrich-Universität Bamberg'te (Almanya) doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

İBRAHİM ALBOĞA

Frankfurt Goethe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Etnoloji Bölümü'nde lisans yapmıştır. Aynı üniversitede siyaset felsefesi alanında yüksek lisansını tamamlamış ve ERASMUS kapsamında bir sömestr İsviçre'de Bern Üniversitesi'nde uluslararası iklim politikaları ve iklim değişikliğiyle mücadele stratejileri alanında çalışmalar yapmıştır. Uzmanlık alanları Alman kimliği ekseninde dış politika, Almanya'nın kalkınma ve güvenlik politikaları ve Avrupa Birliği'nin mülteciler ve güvenlik politikalarıdır. İbrahim Alboğa SETA Berlin'de araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

haftalık 160 bin testin yapıldığını belirtmiştir.³ Başta RKE'nin tahminlerine göre Almanya'da –zamanı tam tahmin edilemese de– nüfusun yüzde 60-70'inin Koronavirüse yakalanması beklenmektedir. Yine son olarak 29 Mart'ta kapsamlı bir mülakat veren RKE başkanı Wieler, İtalya'dakine benzer kapasite eksikliklerinin Almanya'da da muhtemel olduğunu dile getirmiştir. Wieler ayrıca Almanya'da salgının henüz yeni başladığını vurgularken hastane kapasite ve solunum cihazlarının yetmeyebileceği uyarısında da bulunmuştur.⁴ Benzer bir söylemi 26 Mart'ta Federal Sağlık Bakanı Jens Spahn da tercih ederek mevcut durumu “fırtına öncesi sessizlik” olarak tanımlamıştır.⁵

Koronavirüs salgını Alman sağlık sistemi ve genel anlamda sektörün yapısal sorunlarının dışı vurmasına da vesile olmuştur. Kamuya ait hastanelerin özelleştirilmesi ile birlikte hastane personel sayısının ve donanımın ticari kaygıyla azaltılması hizmet kalitesini de düşürdüğü gibi salgın gibi olağanüstü durumlarda hastane personelinin bulaşıcı hastalıklara karşı koruyucu maske ve kıyafet gibi ekipman yeterliliğine de neden olmuştur. Böylelikle Almanya güçlü bir sağlık sistemine sahip olmasına rağmen hem sağlık sistemindeki eksiklikler hem de genel anlamda Koronavirüs krizine karşı yeterince hazırlıklı olmadığı eleştirilerine de muhatap olmaktadır.⁶ Bu bağlamda bilhassa yeterli testlerin de gerçekleştirilmediği eleştirileri gündeme gelirken⁷ bu durumun salgının hala tam anlamıyla ciddiye alınmadığının göstergesi olduğu yorumları da yapılmaktadır.

Bu perspektifte Koronavirüs salgınıyla mücadelede Alman siyasetinin geline aşamada ne gibi ve hangi çerçevede adımlar attığı ele alınmaktadır. Burada

bilhassa federal hükümet ve eyaletlerdeki aktörlerin konuya yaklaşımı siyaset açısından irdelenmektedir. Alman siyasetinde pek alışık olunmayan lider odaklı siyasetin kriz sebebiyle kısmen yeniden alan bulmasının yanı sıra Şansölye Merkel'in ulusa sesleniş konuşmasına da değinilmektedir. Perspektifte ayrıca Almanya'nın Koronavirüs salgını sebebiyle ekonomi alanındaki adımlarına da işaret edilmektedir.

KORONAVİRÜS SALGINI İLE MÜCADELEDE FEDERAL HÜKÜMET VE EYALETLERİN KOORDİNASYON EKSİKLİĞİ

Koronavirüs salgının Almanya'da da yayılmasıyla birlikte Alman devletinin söz konusu krizi yönetme kabiliyet ve mekanizmaları da tartışmaya açılmıştır. Bu bağlamda federal devlet aygıtının işleyişinin bu gibi sıra dışı durumlarda son derece zorlandığı yönünde yorumlarda bulunulmuştur.⁸ Tüm dünyayı adeta felç eden Koronavirüs salgınının yayılmasına yönelik Almanya'nın geç kaldığı, İtalya ve İspanya'dan sonra salgından en çok etkilenen ülke olduğu kamuoyu tarafından sıklıkla zikredilmektedir.⁹ Bu doğrultuda bahsi geçen AB ülkelerinden ders çıkararak salgının yayılmasını yavaşlatmak gibi düşünceler öne çıkmıştır. Zira böylelikle Alman sağlık sisteminin mümkün mertebe işleyişinin devam ettirilmesi hedeflenirken bu hedef için ise kapsamlı sokağa çıkma yasaklarının getirilmesi üzerine tartışmalar gündemde yer bulmuştur.

Koronavirüsün tespit edilebildiği ilk eyaletler Almanya'nın güneyinde yer alan başta Baden-Württemberg ve Bavyera eyaletleridir. Avusturya ve İtalya'ya sınır komşusu olan bilhassa Bavyera eyaleti virüsün yayılmasına karşı Almanya genelinde krizin başından itibaren spesifik kısıtlamaları gündeme getiren eyalet olmuştur. Ancak Bavyera'nın sokağa çıkma yasağını yalnızca coğrafi gerekçelendirmeler ve vaka sayısındaki artışla ilişkilendirmek yeterli olmayacaktır. Bavyera

3. “Verhältnisse Wie in Italien – und Nicht Genug Schutzkleidung für Ärzte”, TRT Deutsch, 28 Mart 2020.

4. Ralph Bollmann ve Georg Meck, “Wir Müssen Damit Rechnen, Dass Die Kapazitäten Nicht Reichen”, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, 29 Mart 2020.

5. “Spahn Sieht ‘Ruhe vor dem Sturm’”, *Süddeutsche Zeitung*, 26 Mart 2020.

6. Gabor Steingart, “Aus Zweifeln Wird Widerstand: Shutdown-Politik der Regierung gerät unter Druck”, Focus Online, 25 Mart 2020.

7. Paula Schneider, “Statistikerin fordert Tests, die endlich das wahre Corona-Ausmaß in Deutschland zeigen”, Focus Online, 25 Mart 2020; Christian Endt ve Marlene Weiß, “Die Dunkelziffer”, *Süddeutsche Zeitung*, 17 Mart 2020.

8. Frank Brautigam, “Föderalismus und Corona-Krise: Stresstest für den ‘Flickenteppich’”, Tagesschau, 13 Mart 2020.

9. Christina Burack, “Germany’s Disappointing Lack of Leadership on Coronavirus”, DW, 18 Mart 2020.

Eyalet Başbakanı ve CSU¹⁰ Genel Başkanı Markus Söder'in krizin yönetimi konusundaki girişimlerini CDU içindeki genel başkanlık ve Almanya çapındaki federal şansölyelik (federal başkanlık) adaylığı için uzun vadeli bir rekabet olarak da yorumlamak mümkündür. Bu bağlamda Söder'in hem Almanya'nın ekonomik anlamda en güçlü eyaletlerinden biri olan Bavyera'nın başkanlığını hem de aynı anda eyalet başbakanları konferansının da (Ministerpräsidentenkonferenz) başkanlığını yürüttüğünü belirtmek gerekmektedir. Ayrıca CSU'nun, federal hükümetin koalisyon ortağı olarak federal siyasette de önemli bir etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Muhafazakar reflekslere sahip olan Söder farklı platformlarda Koronavirüsün yayılmasını engellemek için sokağa çıkma yasağının getirilmesini ilk savunulardanır.¹¹ Örneğin hedeflenen bu kısıtlamaları kriz bölgelerine (Avusturya ve özellikle İtalya'ya) doğrudan komşu olunması üzerinden gerekçelendiren Söder, Avusturya'nın Almanya'ya kapılarını kapatması üzerine Bavyera olarak Avusturya'ya geçişleri durdurmuştur. En nihayetinde Almanya'nın güney eyaletleri Baden-Württemberg, Bavyera, Saarland ve Rheinland-Pfalz eyaletleri Avusturya, İsviçre ve Fransa gibi komşu ülkelere sınırlarını kapatmışlardır.

Alınan bu somut önlemler yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Öncelikle sokağa çıkma yasağı fikri bilhassa eyalet ve federal bazdaki sosyal demokratlar ve bilhassa Yeşiller partisi mensupları tarafından "özgürlüklerin kısıtlanması" olarak değerlendirilerek eleştirilmiştir. Haliyle sınır kapılarının kapatılmasıyla birlikte AB ülkeleri arasında serbest dolaşımı sağlayan Schengen Anlaşması'nın 25. yaşında askıya alındığı yorumları da yapılmıştır.¹² Tüm bu tartışmalar ışığında krize geç reak-

siyon gösterildiği ithamıyla en çok federal hükümete ve Almanya'nın en yoğun nüfusuna sahip Kuzey Ren-Vestfalya eyalet hükümetine eleştiriler yöneltilmiştir. Sokağa çıkma yasağının kamuoyunda (RKE'nin önerisiyle birlikte) en doğru önlem olarak kabul görmesine rağmen ne sokağa çıkma yasağına olumlu bakan ne de Hollanda ve Belçika gibi komşu ülkelere sınırlarını kapatan (CDU'lu) Kuzey Ren-Vestfalya Başbakanı Armin Laschet ciddi eleştirilere muhatap olmuştur. CDU'nun en popüler genel başkan adayı olarak anketlerde adı öne çıkan Laschet Koronavirüs krizini iyi yönetemediği ithamlarıyla şimdilik arka plana düşmüştür. Bununla birlikte –Laschet'in CDU genel başkanlık yarışı bağlamında destekçisi olan– Federal Sağlık Bakanı Jens Spahn'ın kriz esnasında yetersiz kaldığı ve esasen Bavyera Başbakanı Söder'in tek tarafı ve aktif girişimlerinden dolayı federal siyasetin de alan bulamadığı eleştirileri öne çıkmıştır.

Diğer yandan Şansölye Merkel ve birçok eyalet yöneticisi de sert kısıtlamalara ilk başta karşı çıkmış, aksine toplumun duyarlı davranarak kendi arzusuyla "evde kalma önerilerine" riayet etmesine şans tanımıştır. Söder'in diğer eyaletler ve federal otorite ile ayrışan ancak en nihayetinde yasal dayanağı bulunan aktif tutumu diğer eyaletlerdeki bazı karar alıcılar nezdinde de rahatsızlık uyandırmıştır. Buna rağmen medya, toplum ve siyasetin muhalif çevrelerinde dahi Bavyera usulü net ve hızlı adımların atılmasına –tek başına hareket edilse de– olumlu yaklaşanlar olmuştur.

ATILAN SOMUT-YASAL ADIMLAR

Federal siyaset ise kamuoyunda oluşan krize karşı vakitlice önlem alınamadığı eleştirilerinden sonra Koronavirüs konusunda bazı somut adımlar atmıştır. Öncelikle değinilmesi gereken husus sokağa çıkma yasağından ziyade bu tür sınırlandırmaların hukuki dayanağının net olmayışıdır. Burada federal (ulusal) bir hareket alanının kısıtlandığını da özellikle belirtmek gerekmektedir. Bahsi geçen uygulamalar eyalet ve yerel yönetim boyutunda ele alınmaktadır. Bu sebeple federal hükümet eyaletler arası daha çok koordinasyon görevi üstlenmiş veya Şansölye Merkel nezdinde bu yönde bir eğilim ortaya çıkmıştır.

10. Hristiyan Sosyal Birliği/CSU partisi federal hükümetin küçük koalisyon olmakla birlikte Hristiyan Demokrat Birliği/CDU partisinin Bavyera'daki kardeş partisidir.

11. "Coronavirus in Bayern - Söder droht mit Ausgangssperre", ZDF, 19 Mart 2020.

12. AB Komisyonu verilerine göre mevcut durumda Almanya, Fransa, Belçika, Avusturya, Macaristan, İspanya, Portekiz, Polonya, Çekya, Finlandiya, İsveç, Danimarka, Norveç, Finlandiya, İsveç, Danimarka, İsviçre, Estonya ve Litvanya resmi olarak geçici sınır kontrolleri uyguluyor. Bkz. Ata Ufuk Şeker, "Schengen'e 25'inci Yaşında Koronavirüs Darbesi", Anadolu Ajansı, 26 Mart 2020.

Koronavirüs salgını güçlü bir ekonomi ve sağlık sistemine sahip olmasına rağmen Almanya'nın da aktif tedbir ve uygulamalar konusunda sorunlar yaşadığını netleştirmiştir. Özellikle federal yapı ve eyaletler nezdindeki yasal karmaşıklıklar Almanya gibi ülkelerin küresel salgınlar karşısında en etkili nasıl hareket edeceği sorusunu da gündeme getirmiştir. Örneğin Weimar Anayasası'nda Almanya cumhurbaşkanının uhdesinde toplanan olağanüstü hal ve benzeri yetkiler 1949 tarihli Federal Almanya Anayasası'nda geçmişteki olumsuz tecrübeler sebebiyle yer almamıştır. Aksine kısmen benzerlik arz eden ve 1968'de Anayasa'ya eklenilen bazı olağanüstü yetkiler yine yasama erkinin uhdesine bırakılmıştır.¹³ Koronavirüs salgını karşısında birincil olarak başvurulmuş öncelikli yasal dayanak ise federal geçerliliği olan Enfeksiyondan Korunma Yasası'dır (Infektionsschutzgesetz, IfSG). İlgili yasaya göre federal devlete yetki verilse de uygulamada eyaletler ve yerel yönetimlere yasal haklar tanınmıştır. Bu sebeple yasada ilave değişikliklere gidilerek ulusal anlamda daha etkili hareket edilmesi hedeflenmiştir. Yasa değişikliği ile ilgili kanun taslağı Federal Sağlık Bakanlığı tarafından hazırlanıp 25 Mart'ta hızlı bir şekilde Federal Meclise sunulmuştur. Burada özellikle ülke içinde nakil işlemleri ve tıbbi malzemelerin merkezi bir şekilde yönetilmesi hususunda değişiklikleri öngören ilave düzenleme kabul edilmiş, aşırı sağcı AfD'nin çekimser kalması dışında Federal Mecliste yer alan tüm partiler tarafından desteklenmiştir. Meclisteki bu uyum kamuoyunda olumlu yankılanmıştır. Ancak ilerleyen haftalarda durumun olağan olarak kabullenilmesiyle birlikte muhalif partilerin eleştirilere başlayacağı da ileri sürülmüştür.¹⁴ Enfeksiyondan Korunma Yasası'ndaki değişikliklerin yürürlüğe girmesiyle birlikte federal hükümet salgınla mücadelede yetkilerini artırarak örneğin son olarak İran'dan Almanya'ya yönelik uçuşları ancak bu şekilde 1 Nisan'a gelindiğinde yasaklayabilmiştir.¹⁵

13. Heinrich Wefing, "Wer schützt in der Not? Der Staat", *Die Zeit*, Sayı: 13, 19 Mart 2020.

14. Michael Schlieben, "Der Große Corona-Konsens", *Zeit.de*, 25 Mart 2020.

15. "Flüge aus Iran verboten", *SZ.de*, 1 Nisan 2020.

Bahsi geçen kanunun düzenlenmesiyle birlikte bu defa federal hükümetin yetkilerini genişlettiği ithamları kısmen eleştirel bir çerçevede gündeme gelmiştir.¹⁶ Bu bağlamda Almanya'da Koronavirüs salgınıyla birlikte ilk defa devletin ve hükümetin yanı sıra yeni aktörlerin siyaseti yönlendirdiğine dair bir izlenim de oluşmuştur. Burada özellikle Federal Sağlık Bakanlığı'na bağlı RKE'nin yanı sıra viroloji alanında önde gelen bilim insanlarının öne çıktığını belirtmek gerekmektedir. Öyle ki Alman kamuoyunu siyasetçilerden ziyade RKE Başkanı Lothar Wieler'in veya benzer bir medyatik popülerlik kazanan Berlin Charite Üniversite Kliniği Viroloji Enstitüsü Başkanı Christian Drosten'in yönettiği türünden benzetmelere başvurulmaktadır.¹⁷

SOKAĞA ÇIKMA YASAĞI ANLAŞMAZLIĞI

Federal hükümet (yukarıda zikredilen) yasal sınırlılıklardan dolayı ulusal boyutta bir sokağa çıkma kısıtlaması getirememektedir. Berlin yönetimi her ne kadar bilim insanlarını da işaret ederek sokağa çıkmama konusunda önerilerde bulunsun da uygulama eyaletlerin inisiyatifindedir. Ancak Baviera ve Baden-Württemberg gibi eyaletlerin bu noktada daha somut adımlar atmalarından sonra federal siyaset Şansölye Merkel'in önderliğinde eyaletler arası koordinasyonu ve benzer standartları uygulamak üzere 22 Mart'ta video konferansı vasıtasıyla tüm eyalet başbakanları ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. Bu toplantının sonucunda dokuz ana maddeden oluşan ve ilk etapta iki haftalık bir süreyi kapsayan bir mutabakat sağlanabilmiştir.¹⁸ Burada başlıca aile fertleri veya aynı evi paylaşanlar dışında iki kişiden fazla kişinin sokağa çıkmasının eyaletler tarafından yasaklanması kararlaştırılmıştır. Ayrıca en az bir buçuk metre mesafeyi koruma zorunluluğu da

16. Sven Lenkemeyer, "Bund will Kompetenzen im Eilverfahren an sich Ziehen", *Tagesspiegel*, 21 Mart 2020.

17. Mariam Lau, "Ist das unser neuer Kanzler?", *Die Zeit*, Sayı: 13, 19 Mart 2020.

18. "Besprechung von Bundeskanzlerin Merkel mit den Regierungschefinnen und Regierungschefs der Länder zum Coronavirus", Alman Federal Hükümeti, 22 Mart 2020, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/themen/coronavirus/besprechung-von-bundeskanzlerin-merkel-mit-den-regierungschefinnen-und-regierungschefs-der-laender-zum-coronavirus-1733266>, (Erişim tarihi: 30 Mart 2020)

getirilirken belirli hizmet sektörlerinin kapatılması da öngörülmüştür. Bir haftalık sürecin ve tedbirlere uyulmasının ardından (28 Mart'ta) alınan kararlarda gevşeme olmayacağı, şimdilik en azından 20 Nisan'a kadar süreceği federal hükümet tarafından açıklanmıştır.¹⁹ Sokağa çıkma veya diğer bir tabirle temas yasağı (Kon-taktverbot) öncesi Koronavirüsün yayılma hızı her iki günde bir ikiye katlanırken tedbirler sonrası bunun beş güne gerilediği bizzat Merkel tarafından duyurulmuştur. Merkel ayrıca temel hedeflerinin salgının sağlık sistemini çökertmeyecek seviyede tutulması ve enfekte sayısının ikiye katlanma süresini de on güne çıkarmak olduğunu belirtmiştir.²⁰

22 Mart'taki Şansölye Merkel ve eyalet başbakanları toplantısında ayrıca dikkat çeken husus CDU'lu Kuzey Ren-Vestfalya Başbakanı Laschet ile CSU'lu Bavyera Başbakanı Söder arasında ciddi görüş ayrılığının yaşanmış olduğu bilgisidir. Bir nevi tek başına hareket ve proaktif adımlar attığı gözlenen Söder'in 20 Mart Cuma günü Bavyera'da sokağa çıkma kısıtlaması getirileceğini duyurması, bununla birlikte Saarland ve Saksonya gibi bazı eyaletlerin de bu tercihe uyacaklarını açıklaması başta Laschet olmak üzere SPD ve diğer eyalet yöneticileri tarafından eleştirilmiştir. Medyada ise bu tartışmalar federal devletin çıkarlarından ziyade "kişisel egoların savaşı" olarak ele alınmıştır.²¹ Son olarak Armin Laschet 29 Mart'ta kaleme aldığı bir yazıda Söder'in yöntemini eleştirerek en hızlı kararın en iyi karar olmadığını aksine anayasal bir prensip olan orantılılık ilkesine uygun olanın en iyi karar olduğunu ileri sürmüştür.²² Dolayısıyla iki liderin arka planda bir pozisyon mücadelesinin kriz süresince ve sonrasında devam etmesi de muhtemeldir.

Federal düzeydeki adımlar arasında (SPD'li) Dışişleri Bakanı Heiko Maas'ın 200 bine yakın Alman vatandaşını yurt dışından ülkelerine getirilmesini sağ-

laması da dikkat çekmektedir. Burada özel uçuşların planlandığı ve yurt dışı misyonlarıyla koordinasyon içerisinde günde 10 bin Alman vatandaşının getirilmesi planlanırken 30 Mart'a kadar şimdilik 175 bin kişinin geri getirildiği açıklanmıştır.²³

FEDERAL ALMANYA SİYASETİNDE BİR YENİLİK: ŞANSÖLYE MERKEL'İN ULUSA SESLENİŞ KONUŞMASI

Toplumu bilinçlendirmede hükümetin en yeni adımlarından biri Şansölye Merkel'in Koronavirüs ile mücadele kapsamında ilk kez bir ulusa sesleniş konuşması yapmasıdır. Televizyon vasıtasıyla federal hükümet liderinin Almanya'da halka hitap etmesi alışagelmış bir uygulama değildir. Bu sebeple Merkel'in bu vasıta ile önlemlere uyma konusunda halka çağrıda bulunması önemli bir gelişmedir. Merkel'in konuşmasında özellikle dikkat çeken husus salgını Almanya'nın birleşmesinden ve hatta "İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra en büyük imtihanı" olarak nitelendirmesidir. Merkel ayrıca halkı evde kalmaya davet etmiş ve salgınla en büyük mücadelenin ancak halkın desteğiyle olabileceğini vurgulamıştır.

Merkel'in genel anlamda olumlu karşılanan üslubu ve bir nevi duygusal yaklaşımı toplum ile kişisel bir yakınlık kurmasına da neden olmuştur.²⁴ Özellikle toplumun Merkel'in önceki çağrılarını sıradan bir öneri gibi algılaması ve okulların kapatılması sonucu "korona partileri" adı altında gençlerin bir araya gelip eğlenmeleri kamuoyunda ciddi rahatsızlık uyandırmıştır. İnsanların hala kafelere gidip sosyal mesafe ilkesini dikkate almayarak hayatlarına devam etmeleri başta federal hükümet ve ilgili kurumlarını yeni önlemler üzerinde düşünmeye sevk etmiştir. Nitekim Şansölye Merkel 22 Mart Pazar günü gerçekleşen toplantının sonunda Almanya genelinde sokağa çıkmanın kısıtlandığını ve bu durumun şimdilik iki hafta süreceğini açıklamıştır. Ayrıca Pazar günü konuşmasında –Çarşamba günü gerçekleştirdiği ulusa sesleniş konuşması-

19. "Wir reden bis zum 20. April nicht über irgendwelche Erleichterungen", Zeit.de, 28 Mart 2020.

20. "Merkel zur Corona-Krise: 'Seien Sie geduldig'", Tagesschau, 28 Mart 2020.

21. Ferdinand Otto, "Wer ist der allerbeste Viren-Killer im Land?", Zeit.de, 22 Mart 2020.

22. Armin Laschet, "Jetzt müssen wir für die Zeit nach Corona planen", Welt.de, 29 Mart 2020.

23. "175.000 wegen Corona-Krise gestrandete Deutsche zurückgeholt", FAZ.net, 30 Mart 2020.

24. "Reaktionen auf Rede zu Corona - Merkel Macht 'Fenster für Abwägungen' auf", ZDF, 19 Mart 2020.

na kıyasla– farklı bir üslup tercih eden Merkel özellikle bu son kararın bir öneri değil uyulması gereken kural- lar olduğunu vurgulamıştır.²⁵ Uyulmaması halinde ise cezai işlem uygulanacağı belirtilerek ciddi tedbirlerin alınmaya başlandığı ancak yine de tam anlamıyla bir sokağa çıkma yasağının tercih edilmediği açıktır.

EKONOMİYE İLİŞKİN ATILAN ADIMLAR

Son dört haftada Frankfurt Menkul Kıymetler Borsası'nda yer alan Alman Birleşik Borsa Endeksi (Deutscher Aktienindex, DAX) benzersiz bir kısa dönem düşüşü yaşamıştır. Böylelikle Alman ekonomisinin bir gerileme döneminin başında olduğuna işaret eden ekonomi uzmanları borsada düşüşün sürmesi durumunda ekonomide sert bir dibe vuruşun kaçınılmaz olduğunu belirtmektedir.

Avrupa'nın en güçlü ve dünyanın dördüncü büyük ekonomisine sahip Almanya'nın Koronavirüs salgını ile mücadelede en önem verdiği alanların başında şüphesiz ekonomi gelmektedir. Krizin başından itibaren Almanya'ya yönelik süreç yönetimi konusunda geç kalındığı ithamlarına ekonomik önlemleri de dahil etmek mümkündür. Zira salgından küçük ve orta halli şirketlerin yanı sıra serbest meslek dalları, sanat alanı ve hizmet sektörünün de en çok etkileneceği varsayılmaktadır. Ancak salgının bilhassa olumsuz etkilediği sektörler arasında Alman ekonomisinin kilit sektörlerinden otomotiv sektöründe de ciddi kayıpların yaşanması beklenmektedir. Küresel tedarik zincirine bağlı Alman ekonomisinin belkemiği konumundaki otomotiv sektörü ciddi sıkıntılarla karşı karşıya bulunmaktadır. Otomotiv sektörünün dünya ekonomisiyle doğrudan irtibatlı olması önlemlerin sadece ulusal kapsamda kalınmasını da zorlaştırmaktadır. Örneğin Alman otomotiv devi Volkswagen'in Çin piyasasının da bir parçası olduğu ve her kaybın Almanya'yı da doğrudan etkilediği gözlenmektedir. Koronavirüs salgınının ilk olarak Çin'de çıkmasıyla birlikte Şubat'ta Çin otomotiv sektörünün yüzde 80'den fazla bir kayba uğradığını bu bağlamda dikkate almak gerekmektedir.²⁶

Dünya genelinde ise otomotiv sektörünün 2020'de (2019'a kıyasla) yüzde 10 ile yüzde 20 oranında,²⁷ Batı Avrupa'da yüzde 16 ve Almanya'da ise yüzde 14'lük bir kayıp yaşaması beklenmektedir.²⁸ Bu sebeple başta Alman otomobil şirketleri Volkswagen, Audi, Opel ve Daimler'deki satışların durgunlaşması ve tesislere parça temin edilmesindeki belirsizlik üretim tesislerinin geçici olarak durdurulmasına sebep olmuştur. İki haftalık bir süreçte sadece bahsi geçen dev şirketlerin aldığı kararların yanı sıra üretimle irtibatlı olan Continental, Bosch vb. büyük şirketler ve daha küçük tedarikçi şirketlerin de etkilenmesi muhtemeldir. Konuyla ilgili açıklama yapan uzmanlar mevcut durumun İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra en büyük kriz olduğuna işaret etmişlerdir.²⁹

Almanya'da iç ve dış seyahatlerin neredeyse tamamen durdurulması havacılık ve turizm sektörünü de derin bir krizle karşı karşıya getirmiştir. Örneğin Alman havacılığının amiral şirketi olan Lufthansa 23 bin uçuşunu iptal ettiğini açıklarken uzun menzilli uçuşlarının da yüzde 90'ını iptal etmiştir.³⁰ Böylelikle mevcut aşamada Lufthansa filosundaki toplam 763 yolcu uçağından sadece 63'üyle sefer yapıldığı açıklanmıştır. Salgınının yaz aylarında da etkili olacağı varsayıldığından acente ve otel işletmeleri de olumsuz bir tablo ile karşı karşıyadır.

Almanya için kritik öneme sahip olan dev sektörlerin yanı sıra küçük ve orta ölçekli şirketlerin de iflasın eşiğine geleceği tahmin edilmektedir. Hizmet sektöründe gastronomi branşı tarihi bir ekonomik buhran ile karşı karşıyadır. Restoran, bar ve eğlence mekanların kapatılması iş yerlerini iflasın eşiğine sürüklemiştir.

Münih merkezli ekonomi araştırma merkezi ifo Institut Koronavirüs salgını sebebiyle ekonominin en az iki ay süresince durma noktasına gelmesi durumunda Alman ekonomisine etkisi üzerine bir araştırma

25. "Kontaktsperren: Was erlaubt ist, was nicht", ZDF, 28 Mart 2020.

26. "Chinas Automarkt bricht um 80 Prozent ein", Spiegel.de, 4 Mart 2020.

27. Florian Gehm, "Eine Staatliche Beteiligung wäre ein hochproblematisches Szenario", Welt.de, 23 Mart 2020.

28. Olaf Preuß, "Der Autoindustrie droht eine 'Schneise der Verwüstung'", Welt.de, 16 Mart 2020.

29. Dietmar H. Lamparter, "Der Shutdown der Autokonzerne", Zeit.de, 18 Mart 2020.

30. "Coronavirus: Lufthansa Streicht Neun von 10 Flügen", Spiegel.de, 16 Mart 2020.

gerçekleştirmiştir. Burada varılan sonuçlara göre Alman ekonomisinin yüzde 7,2 ile yüzde 20,6 arasında küçülmesi beklenirken toplamda da 495 milyar avroluk bir zararın oluşacağı tahmin edilmektedir. Önemli bir kıyas olarak 2020 bütçesi ve 362 milyar avro tutarındaki hacmi dikkate alınabilir. Ekonominin bu denli daralması projeksiyonunun bir diğer neticesi ise işsizliğin ilaveten 1,8 milyon civarında artacağı beklentisidir. Ayrıca 6 milyon tam zamanlı çalışanın kriz sebebiyle yarı zamanlı (part time) çalışma sistemine geçeceği tahmin edilmektedir.³¹

Tüm bu gelişmeler ışığında Şansölye Yardımcısı ve Maliye Bakanı Olaf Scholz (SPD) Koronavirüs salgının Alman ekonomisine verebileceği zararı sınırlandırmak için bir ekonomi paketini Federal Meclise sunmuştur. Burada Alman Anayasası'nda yer alan borçlanma yasağı yumuşatılarak Koronavirüs salgınına karşı ekonomik mücadele kapsamında 156 milyar avroluk bir borçlanmaya müsaade edilmiştir.³² Ayrıca 2020 için 33,5 milyar avroluk da vergi kaybı beklenmektedir. Ekonomik yardımların yanı sıra 600 milyar avroluk kredi ve garantilerin de eklenmesiyle birlikte toplamda 750 milyar avroluk bir paket söz konusudur.³³ Maliye Bakanı Scholz bugüne kadar eşi olmayan bir yardım paketiyle krizle mücadele edildiğini vurgulayarak firmalara hızlıca ilk desteği sağlamayı ve ülke vatandaşlarının gelir kaybının en az seviyede tutulmasını sağlamaya çalıştıklarını belirtmiştir.³⁴

Bu adımlarla Almanya yedi yıldır uyguladığı sıfır borçlanma politikasını terk etmiştir. Uluslararası piyasadan 156 milyar avro net borçlanma yoluna başvuran federal hükümet kurtarma paketi ile Alman ekonomisinde zararı sınırlandırma, istihdamı teşvik etme ve sağlık sektörünü korumayı amaçlamaktadır. Paket kapsamında zor durumdaki büyük şirketlerin yanı sıra

küçük işletmeler, sanatçılar ve serbest çalışanların da bundan faydalanması hedeflenmektedir.³⁵

Almanya'nın 2008 finans krizinden önlemler alarak çıkmasının yanı sıra yıllardır sıfır borçlanma politikasını uygulaması ve bütçe fazlası vermesi sayesinde Koronavirüs kaynaklı krize karşı daha güçlü bir pozisyonda olduğu varsayılmaktadır. Bu iyimser şartlar ve atılan güncel adımlara rağmen Koronavirüs salgınından dolayı oluşacak zararın Almanya tarihinde çok uzun yıllar hissedileceği tahmin edilmektedir. Atılan güncel adımların ise yalnızca krizin etkisinin geciktirilmesine katkı sağlayacağı muhtemeldir.³⁶

SONUÇ

Koronavirüs salgını karşısında federal hükümetin genel olarak iyi bir iş çıkardığı toplum tarafından şimdilik neredeyse yüzde 90 oranında (Atılan spesifik adımları destekleyenlerin oranı yüzde 75 civarındadır) desteklense de³⁷ salgın uzun bir süre daha Almanya ve hatta dünya gündeminde yer bulacaktır. Bu sebeple şimdiden somut çıkarımlar ve keskin yorumlar yapmak mümkün değildir. Ancak Alman kamuoyu muhalif partilerin dahi yürütmeye bir nevi açık çek vermesinin daha ne kadar sürdürebilir olduğunu sorgulamaktadır. Örneğin Çin'deki gibi Almanya'da da cep telefonu konum verilerinin salgın sebebiyle kullanılmasının dahi gündeme getirilmesi tepkiyle karşılanmıştır. Özellikle liberal çevrelerin şimdiden cılız da olsa hem federal hem de eyaletler nezdinde alınan önlemlere yönelik kontrollü eleştirilerde bulunmaları ilerleyen haftalarda ve krizin gidişatına göre eleştirilerin daha da artacağına habercisidir. Federal Almanya tarihinde kişisel hak ve özgürlükler ilk kez bu derece kapsamlı bir tarzda kısıtlandığı için şimdilik bu kısmi toplumsal desteğin daha ne kadar süreceğini tahmin etmek de zordur.

Buna rağmen gelinen aşamada üç temel husus üzerinde durulmakta olup salgının gidişatına göre bu ilgili alanlarda da değişkenliğin yaşanması muhtemeldir.

31. "Corona-Krise könnte Hunderte Milliarden kosten", Tagesschau, 25 Mart 2020.

32. "Bundestag beschließt Hilfspaket: 156 Milliarden gegen die Corona-Krise", Tagesschau, 25 Mart 2020.

33. Melchior Poppe, "750 Milliarden Euro! Das ist die Corona-Quittung, die Deutschland jetzt zahlt", Focus Online, 26 Mart 2020.

34. Bahattin Gönültaş, "Almanya 750 Milyar Avroluk Virüs Yardım Paketi Onayladı", Anadolu Ajansı, 23 Mart 2020.

35. Göran Schattauer, "Eil-Gesetz: Mit Diesen Änderungen will uns die Regierung vor Corona-Crash schützen", Focus Online, 23 Mart 2020.

36. Sebastian Huld, "Deutschland kauft sich teuer Zeit, mehr nicht", n-tv.de, 25 Mart 2020.

37. "ZDF-Politbarometer - Corona: Drei Viertel finden Maßnahmen richtig", ZDF, 27 Mart 2020.

Öncelikli olarak öne çıkan husus Almanya'nın teknik ve sağlık altyapısının salgın karşısında ne kadar başarılı bir grafik çizceğidir. Bu bağlamda her ne kadar Alman kamuoyu başta RKE, Federal Sağlık Bakanlığı ve ilgili eyaletlerdeki karar alıcılar tarafından güncel verilerle periyodik bir şekilde bilgilendirilse de somut gelecek projeksiyonlarının yapılması mevcut aşamada mümkün değildir. Salgının ülkedeki yayılım hızının yavaşlatılması ve böylelikle sağlık sisteminin tıkanmasının engellenmesi Almanya'nın şimdilik somut tek önceliğidir. Ancak Koronavirüse karşı –Alman şirketlerinin de üzerinde çalıştığı– ilaç veya aşının ne zaman bulunacağı tam olarak kestirilemediği için (Örneğin yaz aylarında insan üzerinde denemelere başlanacağı açıklanmaktadır)³⁸ Almanya'nın sağlık sisteminde de İtalya ve İspanya'dakine benzer sorunların oluşabileceği endişeleri had safhadadır. Bununla birlikte geçmiş yıllarda sağlık sektörünün iyileştirilmesine yönelik ihmaller ve somut adımların atılmaması ciddi tepkilere yol açmıştır. Gelenen aşamada özellikle testlerin ve hastanelerdeki solunum cihazı kapasitelerinin artırılması gibi acil beklentiler öne çıksa da salgın sebebiyle ölü sayısının yükselmesiyle birlikte toplumsal tedirginliğin artması da muhtemeldir. Ayrıca ilerleyen hafta ve aylarda siyasetin salgın karşısında ne gibi bir yol haritası izleyeceği ve mevcut aşamada zaten Almanya şartlarında ciddi olarak özgürlüklerin kısıtlanması anlamına gelen tedbirlerin ne gibi sonuçlar doğuracağı da belirsizdir.

Yukarıda kapsamlı olarak irdelenmeye çalışıldığı üzere Koronavirüs salgını karşısında öne çıkan diğer temel husus Alman siyasetinin salgın sebebiyle karşı karşıya bulunduğu durumdur. Zira Almanya'nın federal karar alma süreçlerindeki karmaşık yapı başta diğer AB ülkelerine kıyasla federal hükümetin doğrudan öne çıkmamasına neden olmaktadır. Bununla birlikte bazı eyaletlerdeki aktörlerin proaktif hareket etmesi hem fe-

deral hem de diğer eyaletler nezdinde sorgulanmaya ve şimdilik adı konmasa da kriz sonrasına da sarkacak bir rekabete dönüşmüştür. Sistemdeki değişim beklentisi ve mevcut yasal altyapıya ilişkin eksiklikler Koronavirüs kaynaklı krizin sona ermesiyle birlikte yeniden gündeme gelecektir. Böylelikle bu süreçte yaşanan tecrübe sistem tartışması açısından da önemli veriler sağlayacaktır.

Öne çıkan ve üzerinde bilhassa üzerinde durulan diğer husus ise şüphesiz ekonomi odaklı atılan adımlar ve olası hedeflerin tutturulmasıdır. Zira Avrupa'nın en güçlü ekonomisi konumundaki Alman ekonomisi ABD ve dünya ekonomisinin Koronavirüs salgını sebebiyle yaşayacağı zorlu sürecin akabinde daha da önem arz eden bir konuma evrilecektir. Bu sebeple Alman karar alıcıların mevcut aşamada toplamda 750 milyar avroluk bir kurtarma paketine ilişkin attıkları adımlara yeni paketler ilave etmeleri ihtimal dahilindedir. Böylelikle krizin gidişatına göre ve daha fazla şirketin ekonomik zorluklarla karşı karşıya gelmesi durumunda eyaletler, federal devlet ve AB bağlamında hiç görülmemiş ilave adımların atılması da değerlendirilecektir. Ekonomiye ilişkin tüm bu adım ve beklentilerin olumlu netice verip vermeyeceği ise Koronavirüs salgınının başta küresel gidişatına göre cevaplandırılabilir.

Koronavirüs krizinin Almanya'daki siyasi kültür, Avrupa Birliği fikri, otoriter tedbirlere ve özgürlüklerin kısıtlanmasına yönelik toleransın artışı, toplum-devlet ilişkisinde lider odaklı bir yaklaşıma evrilme, tüketim alışkanlıklarında kısmi değişim ve hatta iklimin korunması hassasiyetinin artması gibi hususları da etkileyeceği ileri sürülmektedir. Krizin bir fırsat olarak görülmesi ve kriz sonrasında yeni bir başlangıç yapılması gerektiği yönünde teorik yaklaşımlar da söz konusudur. Her ne kadar son haftalarda Alman toplumunun alışkanlık ve tercihlerinde bir sorgulama trendine girdiği gözlenirse de bu yaklaşımın köklü ve toplumun büyük çoğunluğunu kapsayan bir dönüşüme yol açacağını söylemek için henüz erkendir.

38. "CureVac-Investor: 'Im Frühsommer können wir mit dem Test des Impfstoffs am Menschen beginnen'", Focus Online, 30 Mart 2020.